Úradný vestník
Európskej únie

SK
Séria C

C/2024/3673

26.6.2024

Stanovisko Európskeho výboru regiónov – Obrana demokracie

(C/2024/3673)

Hlavný spravodajca:	József KÓBOR (HU/EA), člen miestneho zhromaždenia: miestna samospráva mesta Pécs so župným právom
Referenčné dokumenty:	Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o obrane demokracie COM(2023) 630 Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa menia nariadenia (EÚ) č. 1024/2012 a (EÚ) 2018/1724, pokiaľ ide o určité požiadavky stanovené v smernici (EÚ) XXXX/XXXX COM(2023) 636 Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovujú harmonizované požiadavky na vnútornom trhu týkajúce sa transparentnosti zastupovania záujmov vykonávaného v mene tretích krajín a ktorou sa mení smernica (EÚ) 2019/1937 COM(2023) 637 Odporúčanie Komisie týkajúce sa inkluzívnych a odolných volebných procesov v Únii a posilnenia európskeho charakteru a účinného priebehu volieb do Európskeho parlamentu C(2023) 8626 Odporúčanie Komisie týkajúce sa podpory angažovanosti a účinnej účasti občanov a organizácií občianskej spoločnosti na procesoch tvorby verejných politík C(2023) 8627

POLITICKÉ ODPORÚČANIA

EURÓPSKY VÝBOR REGIÓNOV (VR),

Všeobecné pripomienky

1. zastáva názor, že stabilita, bezpečnosť a prosperita EÚ závisí od pevného zachovania demokratických zásad, hodnôt a inštitúcií na všetkých úrovniach. Konštatuje, že medzi vonkajšie predpoklady zachovania týchto hodnôt patrí medzinárodný mier a bezpečnosť, ako aj udržanie normálnych hospodárskych a politických vzťahov na našej planéte. Vo vojnových podmienkach, v chudobe a neistote neexistuje demokracia, ak sa ľudia obávajú budúcnosti. Z toho však vyplýva osobitná zodpovednosť pre vedenie Európskej únie vrátane Európskej komisie a vlád jej členských štátov;

2. obhajuje právny štát, rovnosť pred zákonom a deľbu moci, ktoré sú základom demokracie a pilierom *acquis communautaire*, na ktorom je EÚ postavená;

3. víta, že práca na opatreniach predložených v akčnom pláne pre európsku demokraciu je na dobrej ceste: pomáha posilňovať demokratickú odolnosť podporou integrity volieb, ochranou slobody a plurality médií a posilňovaním boja proti dezinformáciám a zahraničnej manipulácii s informáciami a zahraničnému zasahovaniu;

4. sa domnieva, že odolné volebné systémy a procesy s minimálnym narušením sú základnými predpokladmi demokracie, zatiaľ čo občania od verejných činiteľov očakávajú vysokú úroveň bezúhonnosti. Varuje, že prípady korupcie na úrovni EÚ vážne narúšajú dôveru verejnosti v inštitúcie EÚ;

5. dôrazne podporuje všetko úsilie o upevňovanie, ochranu a posilnenie európskej demokracie a o lepšie vybavenie spoločností a verejných orgánov prostriedkami, ktoré im umožnia reagovať na spoločné vonkajšie hrozby pre demokratický proces;

6. sa domnieva, že deľba moci má zásadný význam pre fungovanie demokracie. Rovnako dôležité je, aby verejní činitelia boli príkladom vedenia a správali sa dôstojne a čestne. V tomto duchu výbor zdôrazňuje, že je dôležité, aby títo zástupcovia aktívne podporovali angažovanosť a usilovne slúžili verejnému blahu a aby svoje úsilie zosúladili s túžbami a potrebami občanov, ktorým slúžia;

7. konštatuje, že v súčasnom rýchlo sa meniacom bezpečnostnom prostredí by sa mali prijať osobitné opatrenia na včasné a účinné riešenie výziev pre demokratické hodnoty a inštitúcie vrátane polarizácie, skrytého vplyvu a iného zasahovania, násilia a nenávistných prejavov voči voleným politikom;

8. verí, že občania majú právo nesúhlasiť s vládami a vymeniť ich prostredníctvom volieb bez zasahovania, či už zahraničného alebo domáceho;

9. konštatuje, že Konferencia o budúcnosti Európy bola dôležitým demokratickým procesom, no jej závery ešte neboli realizované;

10. dôrazne podporuje výmenu skúseností a šírenie osvedčených postupov na posilnenie demokracie v EÚ;

11. poukazuje na to, že miestne a regionálne samosprávy majú konkrétne znalosti, pokiaľ ide o identifikáciu potenciálnych hrozieb pre integritu demokratických procesov a upevňovanie demokratických postupov v praxi, a prispievajú k posilňovaniu európskej demokracie tým, že podporujú a uľahčujú účasť občanov na verejnom živote, a teda aj na európskych, národných, regionálnych a miestnych voľbách. Vyjadruje poľutovanie nad tým, že v iniciatívach zameraných na posilnenie európskej demokracie prezentovaných na úrovni EÚ sa táto skutočnosť neuznáva v dostatočnej miere;

12. opakuje svoju výzvu na vytvorenie miestneho mechanizmu dialógu s občanmi, ktorý by podporovali miestne a regionálne samosprávy a ktorý by zabezpečil obojsmernú komunikáciu medzi občanmi a inštitúciami EÚ;

Podpora inkluzívnych a odolných volebných procesov

13. zastáva názor, že inkluzívne a odolné volebné procesy v EÚ by sa mali riadiť najvyššími demokratickými normami, a podporuje iniciatívy na zvýšenie prístupnosti volieb a politickej angažovanosti v dostatočnom predstihu pred samotnými voľbami s cieľom podporiť vysokú volebnú účasť;

14. podporuje všetky snahy o ďalšie posilnenie európskeho charakteru a efektívneho priebehu volieb do Európskeho parlamentu, pokračovanie v úsilí o zapojenie všetkých občanov do volieb do Európskeho parlamentu a o ďalšie uľahčenie uplatňovania príslušných volebných práv;

15. sa domnieva, že je mimoriadne dôležité, aby volebné zákony zabezpečili väčšiu účasť a zastúpenie na miestnej úrovni;

16. konštatuje, že miestne a regionálne samosprávy zohrávajú kľúčovú úlohu pri podpore slobodných, spravodlivých a odolných volieb v členských štátoch EÚ;

17. vyzýva na ďalšie posilnenie odolnosti volebných procesov v plnom súlade so základnými právami a demokratickými hodnotami zakotvenými v normách EÚ a medzinárodných normách;

18. uznáva, že aj miestne a regionálne samosprávy majú osobitnú zodpovednosť za ochranu informačného prostredia súvisiaceho s voľbami, a to tým, že zabezpečia, aby voliči dostali včas správne informácie, ktoré budú prístupné a zrozumiteľné, a že v spolupráci s inými zainteresovanými stranami budú riešiť manipuláciu s informáciami, zasahovanie a dezinformácie súvisiace s voľbami;

19. zdôrazňuje význam miestnych a regionálnych samospráv pri poskytovaní informácií všetkým skupinám občanov vrátane mladších ľudí a občanov, ktorí sú v zraniteľnej situácii, ako sú osoby so zdravotným postihnutím a osoby, ktoré hovoria menšinovými jazykmi, o základných pravidlách a praktických opatreniach súvisiacich s výkonom ich volebného práva a pri zabezpečovaní toho, aby boli v ich krajinách naďalej dostupné tradičné spôsoby hlasovania;

20. uznáva kľúčovú úlohu rodovej rovnosti pri posilňovaní demokratickej odolnosti, presadzuje iniciatívy, ktoré podporujú rovnakú účasť žien vo volebnom procese, a to ako voličky aj kandidátky, a zdôrazňuje význam politík, ktoré riešia prekážky politickej angažovanosti žien;

21. víta úsilie o posilnenie spolupráce a výmeny najlepších postupov v oblasti demokratickej a volebnej odolnosti na európskej úrovni, a to aj v kontexte Európskej siete pre spoluprácu v oblasti volieb (ECNE). Konštatuje však, že miestny a regionálny rozmer nebol dostatočne začlenený do tejto spolupráce napriek tomu, že cieľom siete je ochrana volieb na všetkých úrovniach. Preto žiada, aby sa uskutočnila schôdza ECNE, ktorá sa bude venovať ochrane miestnych a regionálnych volieb;

22. treba venovať osobitnú pozornosť informovaniu občanov alebo naturalizovaných občanov Európskej únie s pobytom v tretích krajinách s cieľom adekvátne podporiť ich účasť na voľbách, ktoré sa konajú v Európe;

Podpora účasti občanov na tvorbe verejných politík

23. podporuje inkluzívne a účinné zapájanie občanov, organizácií občianskej spoločnosti a obhajcov ľudských práv do procesov tvorby verejných politík;

24. konštatuje, že miestne a regionálne samosprávy zohrávajú kľúčovú úlohu pri podpore širokej a inkluzívnej demokratickej účasti a pri zabezpečovaní podporného a inkluzívneho prostredia, ktoré poskytuje občanom príležitosti na účinnú účasť;

25. uznáva význam digitálnych riešení na posilnenie účasti verejnosti, ako aj skutočnosť, že je potrebné naďalej umožňovať osobnú účasť, ak je to relevantné;

26. berie na vedomie význam posilnenia účasti mládeže na demokratickom živote EÚ a poukazuje na spoločné odporúčania Európskeho výboru regiónov a Európskeho fóra mládeže zahrnuté do Charty mládeže a demokracie; zdôrazňuje úlohu miestnych rád mládeže ako životne dôležitých platforiem na zapojenie mladých ľudí do demokratickej správy vecí verejných a rozhodovacích procesov; pripomína svoju výzvu členským štátom, aby sa vážne zamysleli nad možnosťou znížiť vek oprávňujúci na hlasovanie vo všetkých komunálnych a regionálnych voľbách v Európe na 16 rokov, a žiada, aby sa poskytovali údaje a vymieňali poznatky o vplyve inštitucionálnych opatrení na politickú účasť mladých ľudí, napríklad o minimálnom veku oprávňujúcom voliť a byť kandidátom vo voľbách ([1]);

27. považuje za mimoriadne dôležité procesy zapájania občanov, v rámci ktorých členovia komunity rozhodujú o tom, ako vynakladať časť verejného rozpočtu tým, že určia a uprednostnia projekty verejných výdavkov. Participatívnym rozpočtovaním sa prehlbuje demokracia, budujú silnejšie komunity a vytvára spravodlivejšie rozdelenie verejných zdrojov;

28. zdôrazňuje, že miestne a regionálne samosprávy sú základnými piliermi fungujúcej demokracie a podporujú a umožňujú občanom aktívne sa zapájať do procesov tvorby verejnej politiky rôznymi spôsobmi, napríklad prostredníctvom občianskych panelov, dialógov alebo zhromaždení online alebo offline;

([1]) Stanovisko Európskeho výboru regiónov – Budúcnosť mládežníckej politiky v EÚ – úvahy o mládežníckej politike a uplatňovaní hľadiska mládeže v kontexte Európskeho roka mládeže 2022 (Ú. v. EÚ C 79, 2.3.2023, s. 30).

29. uznáva, že zapájanie organizácií občianskej spoločnosti je jedným z aspektov dodržiavania zásad právneho štátu a že účinná a inkluzívna účasť je zaručená, ak môžu pracovať v bezpečnom prostredí, v ktorom sa dodržiavajú ich základné práva a základné práva ich členov;

30. zdôrazňuje, že zvyšovanie informovanosti o úspešných príkladoch účasti občanov v oblastiach, ktoré sú pre nich najdôležitejšie, má zásadný význam pre podporu väčšieho zapojenia občanov do rozvoja politiky. V tejto súvislosti konštatuje, že Aarhuský dohovor Európskej hospodárskej komisie Organizácie Spojených národov (EHK OSN), ktorého zmluvnou stranou je EÚ v rámci svojej pôsobnosti a všetky členské štáty, zaručuje procesné práva verejnosti vrátane účasti verejnosti na rozhodovacích postupoch v oblasti životného prostredia, čím poskytuje občanom možnosť vyjadriť sa k plneniu cieľov Európskej zelenej dohody;

31. zdôrazňuje význam primeraných zdrojov pre miestne a regionálne samosprávy a verejného a súkromného financovania organizácií občianskej spoločnosti. Víta skutočnosť, že Európska únia poskytuje miestnym a regionálnym samosprávam a organizáciám občianskej spoločnosti možnosti financovania na realizáciu projektov, ktoré pomáhajú podporovať hodnoty EÚ, pričom podčiarkuje význam stratégií EÚ zameraných na Úniu rovnosti;

32. vyzýva inštitúcie EÚ, aby posilnili účasť miestnych a regionálnych samospráv, ako aj ich európskych a národných zastrešujúcich organizácií, a aby zaistili ich stabilné zapojenie;

33. je naďalej odhodlaný posilňovať komunikáciu medzi inštitúciami EÚ, miestnymi komunitami a občanmi prostredníctvom svojej Európskej siete predstaviteľov regionálnych a miestnych samospráv v súčinnosti s projektom Európskej komisie „Budovanie Európy s predstaviteľmi miestnych samospráv“, organizovaním miestnych dialógov a zapájaním mladých volených politikov do činností VR;

34. žiada, aby boli občania zapojení do prípravy a/alebo zmeny európskych, národných, regionálnych a miestnych verejných politík. Účasť občanov na tomto procese je pre akceptovanie takýchto politík nevyhnutná. Ak doňho nebudú vopred zapojení, verejnosť by mohla vykonávanie týchto politík odmietnuť;

Zvýšenie transparentnosti činností týkajúcich sa zastupovania záujmov v mene tretích krajín

35. naliehavo vyzýva Európsky parlament a Radu EÚ, aby dôkladne posúdili navrhovanú smernicu a navrhli potrebné zmeny, pričom sa budú plne rešpektovať základné práva a demokratické hodnoty;

36. konštatuje, že vymedzenie činností týkajúcich sa zastupovania záujmov je mierne nejasné. Preto sa musia uplatňovať najkomplexnejšie, všeobecné, ideologicky neutrálne a praktické prístupy, aby sa zabezpečilo, že zastúpenia záujmov budú jasne identifikované a transparentné. Je zrejmé, že každý, kto vstupuje do verejného priestoru, sa musí identifikovať a byť transparentný.

37. Upozorňuje, že predmetný návrh zavádza rozdiel medzi prístupom k hospodárskym činnostiam zastupovania záujmov vykonávanými v mene subjektov z tretích krajín a hospodárskym činnostiam zastupovania záujmov vykonávanými v mene subjektov multilaterálnych organizácií, ktorých politický a hospodársky potenciál a zastupovanie záujmov by mali byť prevažne mimo Európskej únie.

38. vyjadruje znepokojenie nad možným vplyvom navrhovanej smernice, ktorý by mohol viesť k neúmyselným a neprimeraným dôsledkom (pre subjekty financované zo zahraničia) bez toho, aby účinne zachytával skutočné hrozby pre demokraciu;

39. upozorňuje, že je veľmi dôležité, aby sa na všetkých uplatňovali odôvodnené a primerané normy transparentnosti, a že je potrebné postupovať opatrne vzhľadom na to, že navrhovaná smernica môže mať v iných častiach sveta potenciálny efekt „snehovej gule“;

40. odsudzuje každé neprimerané obmedzovanie základných slobôd a obmedzenia občianskeho a politického priestoru v rozpore s medzinárodným právom v oblasti ľudských práv vrátane tzv. zákonov o zahraničných agentoch;

41. sa domnieva, že niektoré organizácie občianskej spoločnosti by vzhľadom na ciele, ktoré sledujú, a prostriedky, ktoré majú k dispozícii, mohli mať významný vplyv na verejný život a verejnú diskusiu, a v takom prípade by cieľ zvýšiť transparentnosť, pokiaľ ide o finančnú podporu poskytovanú takýmto organizáciám, mohol predstavovať závažný dôvod verejného záujmu. Obmedzenia by sa však mali uplatňovať len na legitímne účely, napríklad v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti alebo verejného poriadku, a mali by byť primerané cieľu ochrany takýchto záujmov, pričom by sa mali prijať najmenej rušivé prostriedky na dosiahnutie požadovaného cieľa ([2]);

([2]) Napríklad pozri vec C-78/18.

Záver

42. víta návrhy Komisie zapojiť občanov do volebného procesu a zvýšiť dôveru verejnosti vo voľby a presadzovať politiky, ktoré miestnym a regionálnym samosprávam a občianskym organizáciám umožnia zúčastňovať sa na verejnej diskusii a tvorbe politík;

43. zdôrazňuje, že miestne a regionálne samosprávy zohrávajú ústrednú úlohu pri obrane európskej demokracie a sú nevyhnutným stavebným prvkom európskej demokratickej štruktúry, v ktorej sa rozhodnutia musia prijímať čo najbližšie k občanom, ako sa uvádza v článku 10 ods. 3 ZEÚ;

44. vyzýva Európsku komisiu, aby uprednostnila spoluprácu s miestnymi a regionálnymi samosprávami s cieľom účinne chrániť demokraciu v EÚ a zároveň rešpektovať a podporovať zásady subsidiarity a právneho štátu.

V Bruseli 17. apríla 2024

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Vasco ALVES CORDEIRO